

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 2024-10

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

61024, м. Харків, вул. Григорія Сковороди, 77

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, доцента

Федчишина Сергія Анатолійовича

на дисертацію Німої Анни Олегівни на тему

«Правове регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційної роботи. В умовах активізації та розширення зовнішньоекономічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу та іншими іноземними державами важливого значення набуває вдосконалення правового регулювання переміщення товарів через митний кордон України. Поряд з іншим це стосується й переміщення через митний кордон України товарів фізичними особами, усунення недоліків законодавства України у цій сфері та адаптації його до міжнародних стандартів. Під час дії воєнного стану в Україні проблематика правового регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України актуалізується ще більшою мірою. Зокрема, це пов'язано зі зміною законодавчих вимог у цій сфері, переорієнтацією мети переміщення товарів фізичними особами, їх видів, зростання кількості порушень митних правил тощо. З іншої сторони, виклики воєнного стану показали недосконалість митного законодавства України,

необхідність проведення роботи стосовно його подальшого розвитку в сучасних умовах, у тому числі в частині регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України. Наведені обставини підтверджують актуальність дисертаційного дослідження А. О. Німої.

Принагідно підкреслимо, що тематика дисертаційної роботи узгоджується із положеннями Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, що ратифікована Верховною Радою України 16.09.2014 р.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій, обґрунтованість результатів дослідження. Під час рецензування дисертації А.О. Німої та вивчення наукових публікацій авторки встановлено високий науковий рівень їх виконання. Належна обґрунтованість наукових висновків, теоретичних положень, рекомендацій та пропозицій забезпечується: по-перше, вдалим обранням і використанням у сукупності способів та прийомів науково-дослідної діяльності (логіко-семантичний, системно-структурний, історико-правовий, порівняльно-правовий методи та ін.); по-друге, опрацюванням енциклопедичної та довідкової літератури, значної кількості вітчизняних та зарубіжних наукових праць із філософії, теорії права, адміністративного, митного та інших галузей права, які стосуються проблематики роботи. Список використаних джерел нараховує більше 270 найменувань; по-третє, вивченням та аналізом значної кількості міжнародних договорів, нормативно-правових актів України та законодавства іноземних держав у відповідній сфері; по-четверте, вивченням та аналізом статистичних показників, що акумульовані відповідними національними й міжнародними організаціями з питань переміщення товарів фізичними особами через митний кордон.

Наукова новизна представлених результатів проведених досліджень. Дисертаційна робота є одним із перших у вітчизняній митно-правовій науці комплексним дослідженням, яке присвячене науково-правовій характеристиці

переміщення товарів фізичними особами через митний кордон в межах його правового регулювання, напрямків його вдосконалення з урахуванням зарубіжного досвіду, зокрема держав-членів ЄС, а також проблем правозастосовної практики.

З-поміж найбільш суттєвих наукових положень та висновків дисертації можна відзначити такі:

– запропоновано авторську правову конструкцію «переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України» як сукупності дій фізичних осіб, з однієї сторони, та заходів митних органів, їх посадових осіб, а також інших осіб, з другої сторони, щодо ввезення на митну територію, вивезення з митної території України або транзиту через митну територію України товарів фізичними особами, які здійснюються визначеними в законодавстві засобами та способами та спрямовані на дотримання передбачених законодавством підстав, умов й процедур такого переміщення;

– здійснено періодизацію становлення законодавства з питань переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України. Виокремлено радянський та сучасний період. При цьому, останній період пов'язується з трьома історичними етапами відповідно до набрання чинності Митним кодексом України у 1991 р., 2004 р. та 2012 р.;

– виділено правові ознаки товару (як рухомий об'єкт; є незмінним; має матеріальний характер; є власністю певної фізичної особи й має митну вартість) і здійснено класифікацію товару при переміщенні його фізичною особою через митний кордон як категорії митного права за такими критеріями як: митний статус; засоби переміщення; способи переміщення; призначення товару, а також за таким критерієм як «свобода переміщення» (дозволені, заборонені та обмежені);

– цілком обґрунтованим є виокремлений дисертанткою перелік критеріїв класифікації суб'єктів, які беруть участь у переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон, шляхом з'ясування їх місця й ролі, розмежування

повноважень, на підставі чого запропоновано організаційно-правові форми діяльності відповідних суб'єктів;

– виокремлено специфічні риси здійснення митних процедур переміщення товарів фізичними особами через митний кордон в межах його адміністративно-правового механізму шляхом визначення його поняття, мети й функцій митного контролю, його методів та форм (основних та додаткових), принципів (загальних, спеціальних), процедур митного оформлення досліджуваного переміщення, розкриття умов та підстав як звільнення, так і оподаткування товарів у цій сфері;

– слушною є пропозиція стосовно виокремлення видів застосування заходів нетарифного регулювання при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон, серед яких виділено: заходи офіційного контролю (окремі товари); кількісні обмеження; якісні та вартісні обмеження; вимоги до упаковки; вимоги до отримання дозволів державних органів (окремі товари); вимоги до державної реєстрації товару (приміром, транспортні засоби) як під час ввезення, так і після його ввезення фізичною особою на митну територію країни та ін.;

– проаналізовано зарубіжний досвід з окресленої проблематики та з урахуванням останнього надано пропозиції щодо вдосконалення законодавства України;

– проведено ґрунтовне дослідження проблемних питань адміністративної відповідальності за порушення порядку переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України.

Структура дисертаційної роботи. Структура дисертаційної роботи є обґрунтованою і логічною. Структурна побудова відповідає визначеним завданням, об'єкту та предмету дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, котрі містять одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Розділи та підрозділи дисертації взаємопов'язані між собою.

Зауваження щодо змісту дисертаційної роботи та дискусійні положення.

У цілому позитивно оцінюючи проведену наукову роботу та визнаючи її вагомим науково-практичне значення, варто звернути увагу на окремі дискусійні положення дисертації, а також висловити наступні зауваження:

1. У підрозділі 2.2 дисертації здобувачка детально аналізує зміст категорії «фізичні особи як суб'єкти митних правовідносин» та наводить їх класифікацію, визначає критерії (с. 78). Додатково, вказуючи на актуальність роботи (с. 5 дисертації), здобувачка зазначає, що в умовах воєнного стану в Україні постають сучасні виклики з проблем переміщення товарів фізичними особами через митний кордон. Натомість, здобувачка не звертає уваги на таких суб'єктів митних відносин як «волонтери», котрі беруть активну участь у ввезенні товарів як гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану, зокрема, завдяки спрощеній процедурі митного оформлення для відповідних товарів. Хотілося б почути думки здобувачки щодо означеного зауваження у контексті визначення правового статусу «волонтерів» як суб'єктів митних відносин стосовно досліджуваного переміщення.

2. На с. 139-140 роботи здобувачка вказує на правила для митних органів та інших органів, які здійснюють контроль на кордонах ЄС щодо «заборонених» та «обмежених» товарів, а також, вивчаючи досвід Канади (с.149), досліджує правові заборони або обмеження для фізичних осіб щодо ввезення товарів на митну територію Канади. Правильно виділено здобувачкою принцип контролю безпеки та захищеності стосовно товарів, які фізичні особи переміщують через митний кордон ЄС, та аналізуються правові акти ЄС (с. 141-142). У зв'язку з цим постає необхідність у додаткових поясненнях здобувачки щодо того, які директиви та акти ЄС із вищенаведеної проблематики уже впроваджені в Україні, а стосовно яких необхідність впровадження в митне законодавство ще існує.

3. У підрозділі 2.5 дисертації (с. 131) здобувачкою зроблено висновок, що адміністративна відповідальність за порушення законодавства щодо переміщення

товарів фізичними особами через митний кордони України – це різновид юридичної відповідальності, яку слід розуміти як специфічну форму негативного реагування держави в особі її уповноважених органів як митних, так і судових органів, їх посадових осіб на порушення митних правил при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон, відповідно до якої на фізичних осіб, які скоїли такі порушення застосовуються обтяжливі наслідки матеріального чи іншого характеру за неправомірні дії, й передбачено за це адміністративні стягнення у порядку та формі, визначених Митним кодексом України. На даний час існує практика Конституційного Суду України по конституційним скаргам фізичних осіб щодо питання не співмірності адміністративних стягнень вчинюваним порушенням митних правил. У зв'язку із наведеним постає необхідність у додаткових поясненнях здобувачки щодо бачення вказаного питання.

Однак, необхідно підкреслити, що сформульовані критичні зауваження здебільшого мають уточнюючий та дискусійний характер і тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Практичне значення результатів дослідження полягає, зокрема, в тому, що його наукові висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані: *а) у науково-дослідницькій діяльності* – для подальшої наукової розробки правових проблем з питань переміщення товарів фізичними особами через митний кордон *б) у правотворчості* – в діяльності компетентних органів при реформуванні митного законодавства, зокрема при підготовці змін чи доповнень до Митного кодексу України, інших законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів у цій сфері; *в) у правозастосуванні* – з метою вдосконалення правоохоронними, митними та іншими органами державної влади практики застосування законодавства з питань переміщення товарів фізичними особами через митний кордон; *г) у навчальному процесі* – під час підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників, текстів лекцій і методичних

рекомендацій з навчальних курсів «Адміністративне право», «Адміністративне судочинство», «Митне право», «Основи митного права» та у процесі їх викладання.

Привертає увагу, що результати дисертаційної роботи впроваджені у практичну діяльність Харківської митниці як відокремленого підрозділу Державної митної служби України (акт впровадження від 17.10.2023 р.), Головного управління ДПС у Харківській області (акт впровадження від 23.10.2023 р.), Другого апеляційного адміністративного суду (акт впровадження від 25.10.2023 р.). Крім того, результати дослідження впроваджені у навчальний процес та науково-дослідну діяльність Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (акт впровадження від 05.10.2023 р.), наукову діяльність Національної академії правових наук України (акт впровадження від 10.10.2023 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації у публікаціях здобувачки та апробація результатів дослідження. Положення дисертації знайшли достатньо повне відображення у наукових працях здобувачки. Основні результати дисертації викладені у одинадцяти публікаціях здобувачки, з яких шість наукових статей (з них п'ять опубліковані у виданнях України, що визначені як фахові з юридичних наук, та одна – у зарубіжному науковому виданні), а також п'ять тез доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях. Результати дисертації належним чином апробовані на науково-практичних заходах.

Дотримання вимог академічної доброчесності. Фактів плагіату або інших порушень вимог академічної доброчесності у дисертації рецензентом не виявлено.

Оцінка мови та стилю дисертаційної роботи, відповідність змісту дисертації спеціальності, із якої вона подається до захисту. Дисертаційна робота виконана українською мовою, стиль викладення матеріалу – науковий. Дослідження правового регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України є напрямом, що відповідає спеціальності 081 «Право».

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота «Правове регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України» є самостійною кваліфікаційною науковою працею, що підготовлена з дотриманням вимог академічної доброчесності, містить нові належним чином науково обгрунтовані результати, розв'язує конкретне наукове завдання, є актуальним, завершеним і таким, що має теоретичну і практичну значущість дослідженням. Дисертаційна робота «Правове регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України» відповідає вимогам, які висуваються у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Німа Анна Олегівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

РЕЦЕНЗЕНТ:

доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Сергій ФЕДЧИШИН

Підпис *Федчишин С.*
Засвідчую
Нац. ВК *Федчишин С.*
С. Іванко р.